Universiteit Leiden
The Netherlands

Het optreden van de Britse marine op de Dwina 1918-19

Groot, S.J. de

Citation
Groot, S. J. de. (1981). Het optreden van de Britse marine op de Dwina 1918-19. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis*, *42*, 53-60. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/4305610

Version:	Publisher's Version
License:	Leiden University Non-exclusive license
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/4305610

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

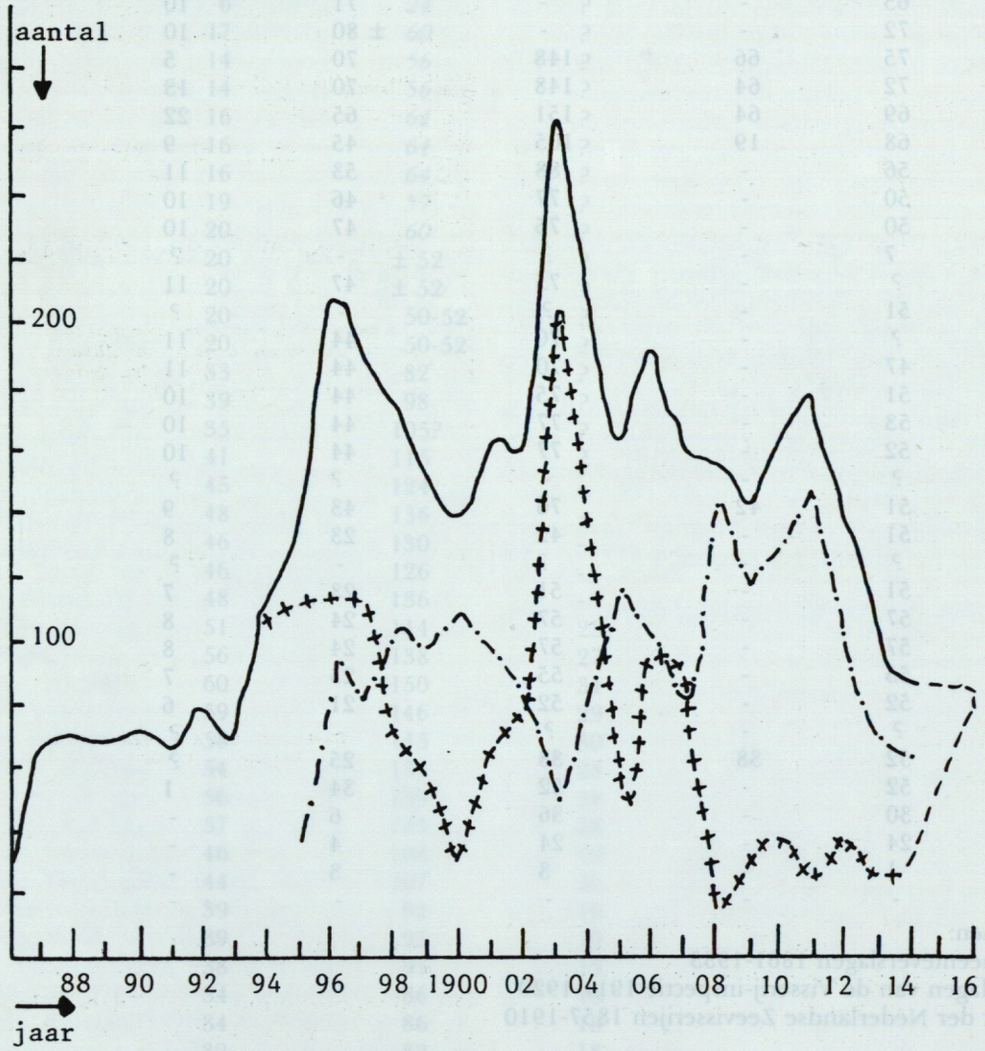

Jaarlijkse aanmonstering van Terschellingers in absolute aantallen over de periode 1886 - 1916.

Het optreden van de Britse marine op de Dwina, 1918-1920.

Dr. S.J. de Groot

Inleiding

Het ingrijpen van de geallieerden in 1918 te Archangel, Rusland, vormt een onderdeel van de zogenaamde Interventie Oorlog, die duurde van 1918 - 1920. Deze oorlog werd gevoerd op verschillende fronten: Oostzee, Noord-Rusland, Zwarte-en Kaspische Zee, het Verre Oosten en Siberië. Dit artikel beoogt de aandacht te vestigen op het gebeuren te Archangel en op de Dwina in de periode van 1 augustus 1918 tot 27 september 1919 en dan voornamelijk over het aandeel, dat de Britse marine hierbij had.

Uit: S. Roskill, Navalpolicy between the wars. London, 1968

Het is mogelijk gebleken een duidelijk beeld te vormen over deze periode, die slechts gedeeltelijk beschreven is door Newbolt 1) zover het betrekking had op het gebeuren in de eerste Wereldoorlog, door het vinden van een onbekend gebleven gedrukt verslag van de acties op de Dwina in de zomer van 1919. In het vrij uitvoerige literatuuroverzicht door Roskill gegeven ontbreekt deze bron 2). Het is het boek "Bolos and Barishynas, being an account of the doings of the Sadleir-Jackson Brigade, and Altham Flotilla, on the North Dvina during the summer, 1919" door G.R. Singleton-Gates, uitgegeven in 1920 voor de deelnemers aan deze expeditie 3).

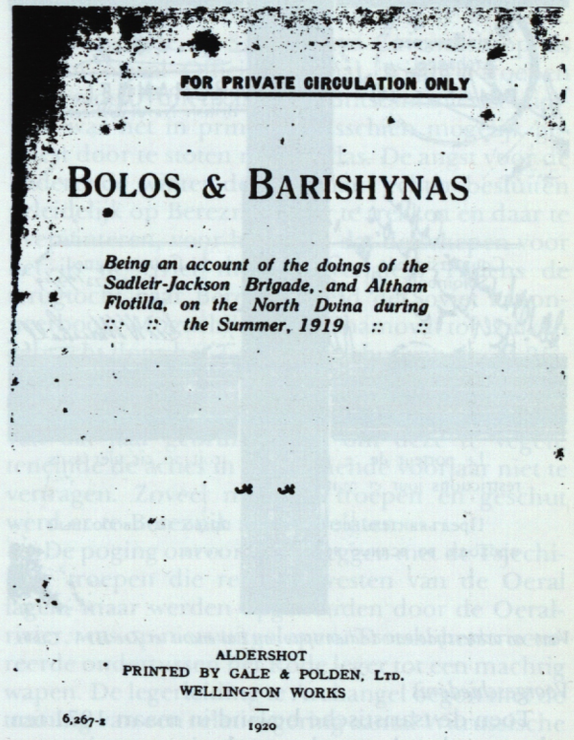
FOR PRIVATE CIRCULATION ONLY

BOLOS & BARISHYNAS

Being an account of the doings of the Sadleir-Jackson Brigade, and Altham Flotilla, on the North Dvina during the Summer, 1919

ALDERSHOT
PRINTED BY GALE & POLDEN, LTD.
WELLINGTON WORKS

6,267-2

1920

Titelpagina van 'Bolos & Barishynas'.

Als bijzonderheid bezit het door mij gevonden exemplaar van dit boek de dienstpas SNO 117 uitgegeven door de "Senior Naval Officer Archangel", A.C. Bruce, aan "Paymaster", Luitenant ter Zee III V. Gibbs, voor het gebied Archangel, Solombola, Smolny en Bakharitsa. Gibbs, gezien de handtekening in het boek, was er ook de bezitter van. Het boek werd te Wells, Zuid Engeland verworven.

Voor- en achterzijde van de dienstpas van Luitenant ter Zee III V. Gibbs.

Voorgeschiedenis

Toen de tsaristische bewind in maart 1971 ten val was gebracht en de voorlopige regering van Rusland besloot de strijd voort te zetten aan de kant van de geallieerden, besloten dezen via Archangel en Wladiwostok grote hoeveelheden strategische goederen over te brengen. Met deze hulp moest het mogelijk zijn de Duitsers weerstand te bieden. Het aan de macht komen van de Sovjets in november van datzelfde jaar veranderde er weinig aan. Wél wilde men de voorraden veilig stellen en buiten bereik van de Sovjets houden. Dit was de reden dat kleine landingen werden uitgevoerd te Moermansk en Wladiwostok. Het besluit van de Sovjets om in december een wapenstilstand met de Duitsers aan te gaan deed de Britse admiraliteit besluiten meer schepen te laten overwinteren te Moermansk. Dit waren het oude slagschip HMS "Glory", de kruisers HMS "Vindictive" en "Iphigenia", en een zestal trawler-mijnenvegers. In februari 1918 voegden zich hierbij de kruiser HMS "Cochrane" en in juni de kruiser HMS "Attentive" 4). De Franse kruiser "Amiral Aube" arriveerde in

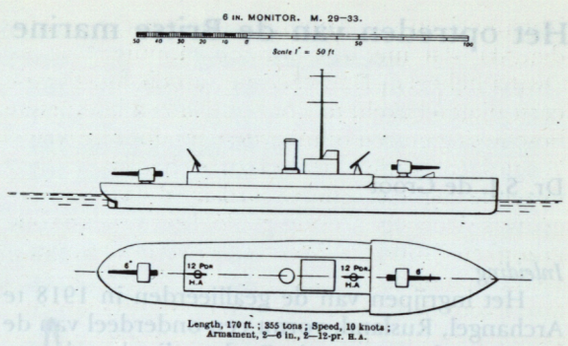

Monitor van het type M 29-33 (Naval Annual 1919).

maart, alsmede de Amerikaanse kruiser USS "Olympia" in mei. In juli arriveerde bovendien nog het watervliegtuig-moederschip HMS "Nairana".

In februari liepen de onderhandelingen tussen de Russen en Duitsers te Brest-Litovsk vast. Het gevaar was niet denkbeeldig dat Duitse troepen zouden doorstoten naar Petrograd en vandaar langs de spoorlijn naar Moermansk. Dit was de reden dat om versterking werd gevraagd. De schepen arriveerden snel, maar het benodigde aantal troepen veel trager. Slechts een 360 mariniers werden direct gezonden. In juni arriveerden de eerste Britse troepen, 1200 man, gevolgd door een Frans bataljon. In september 1918 arriveerden 4600 man Amerikaanse troepen.

De acties op de Dwina, 1 augustus 1918 tot 27 september 1919.

Om de grote voorraden te Archangel - 12.000 ton explosieven, 200.000 ton andere strategische goederen - uit handen van de Sovjets te houden, besloot de Britse marine- en legerleiding te Moermansk (admiraal T.W. Kemp, generaal-majoor F.C. Poole) een landing uit te voeren te Archangel en de stad bezet te houden. Het directe voordeel zou zijn een beheersing van de Witte Zee en de mogelijkheid er ten alle tijde schepen te stationeren, maar vooral vrijheid van handelen te verwerven over de opgeslagen goederen. Op aandrang van de Britse consul te Archangel was een deel van de voedselvoorraden reeds uitgedeeld aan plaatselijke comité's. De komst van het Franse bataljon en de kruiser 'Amiral Aube' maakten het mogelijk om tot de bezetting van Archangel over te gaan. Een toenemende onrust te Archangel deed de actie eerder aanvangen dan was gepland. Op 30 juli 1918 voeren de 'Amiral Aube', 'Attentive' (kapitein ter zee E. Altham) [5] en het watervliegtuigmoederschip 'Nairana', met in totaal 600 man troepen de haven van Moermansk uit met bestemming Archangel. Door het vastlopen van de 'Amiral Aube' op een wrak kwamen als eerste de

'Attentive' en de 'Nairana' voor het eiland Mudyugski, dat met zijn fort de monding van de Dwina beheerst. De bezetting van dit fort diende eerst uitgeschakeld te worden. Na een inleidende beschieting en een bombardement door de watervliegtuigen, verliet de bezetting het eiland nog dezelfde dag. Het scheepvaartkanaal naar Archangel was slechts gebrekkig geblokkeerd met enkele gezonken ijsbrekers. Weerstand werd niet ondervonden en op 2 augustus kwamen de schepen ten anker voor de stad, toegejuicht door de bevolking. De meegevoerde troepen waren te gering voor een werkelijke bezetting. De transportschepen met deze troepen waren nog onderweg toen Rode troepen reeds oprukten in de richting van de goederendepots te Bakharitsa. Er werden landingsdivisies gevormd ter ondersteuning van de troepen en deze werden met de watervliegtuigen ingezet om de Rode opmars te stoppen. Er voegden zich hierbij nu ook Russische vrijwilligers, en de bedreiging werd afgeslagen. Een plaatselijk bestuur werd aangesteld en reeds spoedig had het er de schijn van dat de Noord-Russische provincies zich af wilden splitsen van de Sovjet regering te Moskou.

Het algemene strategische plan was dat de antisovjet troepen in Noord- Rusland contact zouden weten te leggen met de Tsjechische troepen in Midden- Rusland (ca 60.000 man). Hiervoor stonden hen twee wegen open. Op te rukken via de spoorlijn Archangel - Vologoda - Jekaterinenburg óf via de rivier de Dwina. Legerafdelingen rukten op langs de spoorlijn om na enige tijd volkomen vast te lopen. Gecombineerde strijdkrachten voeren de Dwina op. Een Frans-Brits-Pools- Russische strijdmacht voer op gevorderde en bewapende rivierstomers in twee dagen tot Bereznik, ongeveer 160 mijl vanaf de monding, daar waar de Vaga zich voegt in de Dwina. Het doel was Kotlas te bereiken om zo aansluiting te krijgen op het spoornet dat daar eindigde en verbinding gaf met de hierboven genoemde lijn. Kotlas ligt 300 mijl, langs de rivier gemeten, van Archangel af. Omdat gevreesd werd dat men spoedig op verzet zou stuiten, werd besloten een tweetal raderboten, de 'Advokat' en de 'Gorodok', als kanonneerboot in te richten en te bemannen met personeel van de 'Attentive' onder commando van luitenant ter zee H.J.F. Cavendish R.N. De schepen verlieten op 10 augustus Archangel, terwijl ze op een lichter enkele watervliegtuigen en geschut meevoerden. Vliegers en onderhoudspersoneel werden geleverd door de 'Nairana'. De weerstand bleef inderdaad niet uit. Toen de schepen te Bereznik arriveerden, lag deze plaats reeds drie dagen onder zwaar vuur. De Rode troepen werden nu verdreven en de schepen voeren 60 mijl verder de rivier op tot Troitsa. De weerstand was hier echter zó sterk, dat de opmars naar Kotlas tot stilstand kwam. Door Altham werd te Archangel een derde raderboot, de 'Opit', uitgerust met buitgemaakt Oostenrijks geschut, later gevolgd door een vierde, de 'Razliv'. Versterking arriveerde uit Engeland, HMS monitors 'M 23' en 'M 25'. De 'M 25' werd alleen op de rivier ingezet, waardoor het onder andere mogelijk was de batterijen te Troitsa tot zwijgen te brengen. Altham volgde op 31 augustus Cavendish op als 'Senior Naval Officier Dwina'. Nieuwe troepen arriveerden, Amerikaanse en Britse infanterie. Hiermee was het in principe misschien mogelijk geweest door te stoten naar Kotlas. De angst voor de naderende winter deed Altham echter besluiten geleidelijk op Bereznik terug te trekken en daar te overwinteren, voor het geval dat de schepen voor het ijs de rivier moesten verlaten. Tijdens de terugtocht naar Bereznik werd de Sovjet kanonneerboot 'Moguchi' nabij Chamova tot zinken gebracht door het 7.5 inch geschut van de 'M 25'. Het uitzetten van mijnen in de Dwina door de Roden was er de oorzaak van dat de laatste maand van dat jaar gebruikt werd om deze te vegen, teneinde de acties in het komende voorjaar niet te vertragen. Zoveel mogelijk troepen en geschut werd er te Bereznik achter gelaten.

De poging om contact te leggen met de Tsjechische troepen die reeds bewesten van de Oeral lagen, maar werden opgehouden door de Oeralrivier, was op niets uitgelopen. Trotski herstructureerde ondertussen het Rode leger tot een machtig wapen. De legerleiding te Archangel begon met de training van een relatief gering aantal Witrussische troepen, ongeveer 2300 man. De schepen die in Archangel waren achtergebleven vroren alle in, de overige lagen te Moermansk. Ook al had men gewild , was nu een volledige terugtrekking niet meer mogelijk.

De training van de Witten verliep slechts matig, de houding van hun officieren deed hier geen goed aan. Gepoogd werd een Slavisch-Brits legioen (SBL) te vormen. Hiertoe behoorde ook het zogenaamde Dyer's bataljon, geleid door de Canadese majoor Duer. Het grote contigent Amerikaanse troepen, 4600 man, sinds september 1918 aanwezig, bleek vrijwel ongetraind te zijn en was voor geen enkele gevechtshandeling inzetbaar.

Reeds vroeg in het nieuwe jaar begon het Rode leger zware druk op de geallieerden uit te oefenen. Het had er zelfs de schijn van dat Archangel zou worden ingenomen voor de dooi zou zijn ingetreden en schepen met versterkingen de haven weer konden bereiken. Besloten werd in Engeland een speciale vloot bijeen te brengen van ondiepwater-

schepen om met name op de Dwina ingezet te worden. Als depotschip werd aangewezen de kruiser HMS 'Fox'[6], en verder maakten van de vloot deel uit het reparatieschip HMS 'Cyclops' en het watervliegtuigmoederschip HMS 'Pegasus' en een groot aantal ondiepwaterschepen waarop later in detail zal worden ingegaan, waaronder kanonneerboten, monitors en tunnelmijnenvegers. Twee brigades van vrijwilligers werden samengesteld, de 'North Russian Relief Force' waarvan er één werd ingezet langs de Dwina, de zogenaamde 'Sadleir-Jackson Brigade'. Deze brigade bestond uit twee bataljons infanterie, Royal Fusiliers 45th, 46th Battaljon, het 201e bataljon van het Machine Gun Corps, de 55e Battery Royal Field Artillery, een compagnie genie en verbindingstroepen. De brigade stond onder commando van de generaal L. de V. Sadleir-Jackson. De Amerikaanse troepen werden wegens hun onbruikbaarheid en soms openlijke dienstweigering naar huis gezonden. Half juni 1919 arriveerden te Archangel de nieuwe, geharde, troepen samengesteld uit vrijwilligers die gediend hadden in Frankrijk en Vlaanderen.

De nieuwe opperbevelhebber te Archangel, generaal W.E. Ironside, besloot het oude plan weer op te vatten en op te rukken naar Kotlas, thans gesteund door een speciaal flottielje ondiepwaterschepen, spoedig genoemd naar de nieuwe commandant het 'Altham-flottielje'. Het flottielje bestond nu uit de kanonneerboten HMS 'Cockchafer', 'Cicala', 'Cricket', 'Glowworm'; de monitor HMS 'Humber'; HMS 'M 23', '25', '27', '31'; de mijnenvegers HMS 'Sword Dance', 'Step-Dance', 'Fandango' en 'Morris Dance'[7].

Op 19 juni werden de schepen ingezet om de bezetting van de oever tussen Kurgomin en Troitsa te verwezenlijken. Na een scheepsbombardement ging de infanterie ten aanval over. De 'Cockchafer' drong in het nauwe Kurgomin-kanaal door en hielp mee met de bezetting van het dorp Topsa. Ondiepwatermijnenvegers werden ingezet om de mijnenvelden te ruimen. Een muiterij bij het Dyer-bataljon op 7 juni miste zijn uitwerking niet op de overige Witte troepen. Bij de eerste inzet van het Dyer-bataljon liepen direct soldaten over, nadat zij eerst hun officieren, Britse zowel als Witrussische, hadden weten te doden. Een gedeelte van de overlopers werd echter gevat en met machinegeweren terechtgesteld. Er zij hierbij gewezen op de extreme toestanden. De Amerikaanse troepen waren onbruikbaar, en er trad zelfs dienstweigering op bij het 6th Battaljon Royal Marines, dat gestationeerd was in Noord-Rusland. Deze elitetroepen zagen de strijd niet meer zitten, hun plotselinge overplaatsing van Noord-Duitsland naar het Noord-Russische front in Finland in plaats van naar huis viel niet goed. Negentig mariniers werden veroordeeld, waaronder dertien ter dood. Het spreekt thans vanzelf dat de straffen snel werden afgezwakt en geen enkel doodvonnis werd voltrokken.

De toestand bij Troitsa werd kritiek. De 'M 33' werd zwaar getroffen evenals de 'Cricket', die alleen bleef drijven door de lichters die terzijde werden vastgemaakt. De inzet van de 'Humber' deed echter het gevaar wijken. Op 9 juli arriveerden Britse versterkingen. Bij het ruimen van mijnen gingen de 'Sword Dance' en de 'Fandango' verloren.

Ondanks het feit dat de Rode troepen steeds teruggeslagen konden worden hadden zij in feite onuitputtelijke reserves aan mankracht. Hardnekkig werden nieuwe verdedigingslinies opgebouwd en vandaar uit weer de aanval geopend. Toen bleek dat admiraal Koltchak niet in staat was Kotlas te bereiken en er in feite steeds verder vandaan ging, begon de noodzaak van een oprukken naar Kotlas ook beduidend geringer te worden. In Engeland werden de stemmen sterker om de troepen terug te roepen. Omdat men dacht dat het nog mogelijk was de getrouwe Witte troepen in de hand te houden, werd een plan ontworpen om het gezag aan deze troepen over te dragen, en dan de Britse troepen uit het gebied rond Archangel terug te trekken voordat de winter zou vallen. De winter zou een stop op alle activiteiten leggen en de Witten konden zich dan consolideren. Om de bewegingsvrijheid te verruimen werd op de 10e augustus een grootscheepse aanval ingezet door de Sadleir-Jackson brigade, gesteund door het Altham-flottielje. Langs beide oevers van de rivier werd opgerukt in de richting van Seltso en Pustega. De vijand werd op ca 6000 man geschat met 18 kanonnen. De Rode troepen werden verrast, en na hevige gevechten werden de doelen bereikt. Er werden 3100 tegenstanders uitgeschakeld en een grote krijgsbuit gemaakt, waaronder de 18 kanonnen. De volgende dag werd nog een aantal bruggen over de zijrivieren van de Dwina bezet. De bruggen werden klaar gemaakt om te worden opgeblazen. Mijnenvelden werden gelegd in de Vaga en de Dwina om de opmars van de Rode kanonneerboten te vertragen.

Omdat het regenseizoen begonnen was, begon de rivier weer te rijzen, waardoor het mogelijk was de meeste schepen weer over de vele zandbanken zeewaarts te voeren. De 'Humber' stak te diep, maar door de 70 ton zware pantsergordel af te werpen kon het schip toch Archangel bereiken. De monitors 'M 25' en 'M 27' moesten echter wegens de te geringe waterdiepte worden opgeblazen. Op 10 september begon de terugtocht van de troepen,

die de 17e voltooid was. De verdediging van Archangel werd overgedragen aan de Witrussische generaal Miller. Op 27 september scheepte de Sadleir-Jackson brigade zich in op de 'Kildonan Castle'. De voorraden waar het allemaal om begonnen was, werden eveneens aan de Witten overgedragen. Daarna verlieten alle Britse troepen en schepen, alsmede duizenden vluchtelingen, Archangel. Het Rode leger nam enkele weken later reeds bezit van de stad.

Het Altham-flottielje verloor bij de acties op de Dwina 37 man, terwijl er 28 man gewond werden. De Sadleir-Jackson brigade verloor 58 man, terwijl er 26 vermist werden en 108 gewond. Gezien de korte inzet van de troepen (19 juni - 27 september 1919) zijn de verliezen niet onaanzienlijk te noemen.

Schepen ingezet op de Dwina.

Schepen die konden opereren op de Dwina moesten alle een geringe diepgang bezitten om niet vast te raken op de vele zandbanken en ondiepten van deze rivier. Met dit doel werd er vanuit Engeland in de periode augustus 1918 tot juni 1919 een aantal schepen van diverse klassen overgevaren die aan deze diepte-eis voldeden. Zij werden geplaatst onder de 'Senior Naval Officer (S.N.O.) Dwina', kapitein ter zee E. Altham. Het waren riviermonitors, - kanonneerboten en -mijnenvegers[8]. Behalve deze schepen behoorde tot het 'Altham Flotilla' een aantal ter plaatse aangetroffen ijsbrekers, raderboten, sleepboten, barkassen en lichters. Deze werden bewapend met wat voorhanden was, onder andere met 3-inch kanonnen en houwitzers. De rivierstoomboot 'Borodino' fungeerde als vlaggeschip van de S.N.O. Dwina.

Monitors.

a) Mersey-klasse, HMS 'Humber'.
Dit schip behoorde tot een klasse van drie schepen die vlak voor het begin van de eerste wereldoorlog gebouwd werden op Britse werven voor Braziliaanse rekening en overgenomen werden door de Royal Navy, te weten 'Humber' (ex 'Solimôes), 'Mersey' (ex. 'Javary'), 'Severn' (ex 'Medeira'). De schepen hadden 1260 ton waterverplaatsing, een lengte van 80 m, een breedte van 14,7 m en een diepgang van 1,7 m. Zij werden gebouwd bij Barrow, uitgerust met 1450 IHP Vickers machines en bezaten een pantsergordel van 5 cm. De bewapening bestond uit drie 6-inch kanonnen, twee 4.7-inch kanonnen, vier 3-ponders en een 3-ponder luchtdoelkanon. De maximum snelheid bedroeg 12 mijl, de bemanning bestond uit 100 man.
De 'Humber' was ingezet bij de beschieting van de Belgische kust aan het begin van de oorlog, terwijl de zusterschepen 'Mersey' en 'Severn' roem verwierven bij de vernietiging van de lichte kruiser S.M.S. 'Königsberg' die opgesloten zat in de delta van de Rufiji (Oost-Afrika) in juli 1915[9]. De 'Humber' kwam in juni 1919 over uit Engeland[10]. De drie schepen van deze klasse werden alle na de oorlog gesloopt.

b) Monitors, HMS 'M 15', 'M 28', 'M 23', 'M 25', 'M 26', 'M 27'.
Deze monitors behoorden tot een klasse van 14 schepen, die met de monitors van de hieronder volgende klasse speciaal gebouwd werden in opdracht van de toenmalige First Sea Lord, Admiraal J. Fisher, om ingezet te worden in zijn 'Oostzee-plan'[11]. De schepen hadden 570 ton waterverplaatsing en een lengte van 51 m, een breedte van 9.3 m en een diepgang van 2 m. Zij werden gebouwd te West Hartlepool en Middlesborough, de machines, 480-800 I.H.P., bij W. Gray en Rayton Dixon. De bewapening bestond uit een 9.2-inch kanon (de 'M 25' had echter een 7.5-inch kanon), een 12-ponder, 2 machinegeweren en een 6-ponder luchtdoelkanon. De maximum snelheid was 12.5 mijl en de schepen hadden een bemanning van 69 man. De 'M 23' en 'M 25' kwamen eind augustus 1918 uit Engeland, de overige arriveerden in juni 1919. Behalve de 'M 25' en 'M 27' die door eigen bemanning op 17 september 1919 werden opgeblazen op de Dwina na vastgelopen te zijn op een zandbank, keerden de overige huiswaarts na beëindiging van de acties op de rivier. In 1915 had de 'M 23' deelgenomen aan de beschieting van Oostende[12].

c) Monitors, HMS 'M 29', 'M 30', 'M 31', 'M 32', 'M 33'.
Ook deze schepen behoorden bij het hierboven genoemde bouwprogramma. Deze klasse, de nauw aansluit bij de vorige, werd echter speciaal gebouwd 'om' de 6- inch kanonnen, die van de vijf slagschepen van de 'Queen Elizabeth'-klasse waren afgevoerd. Door wateroverlast van overkomend buiswater konden deze kanonnen niet benut worden. De schepen hadden 580 ton waterverplaatsing, een lengte van 51 m en een breedte van 9.3 m en een diepgang van 1.5 m. Zij werden in drie maanden gebouwd te Belfast; dit kon in feite alleen omdat het geschut al bestond. De machines, 400 IHP, waren van Harland en Wolff. De bewapening bestond uit twee 6- inch kanonnen, vier machinegeweren en twee 6-ponder luchtdoelkanonnen. De maximum snelheid was 10 mijl, de schepen hadden een bemanning van 70 man. De 'M 31' en 'M 33' kwamen in

juni 1919 over uit Engeland. Beide schepen hadden in de Middellandse Zee gediend, onder andere bij de Dardanellen. Na beëindiging van de acties keerden de schepen terug naar hun thuishaven. In 1935 waren er nog vier van de onder b) en c) genoemde monitors in dienst als oefen- mijnenvegers[13].

Rivierkannoneerboten.

a) Kanonneerboten voor Chinese wateren (groter type), HMS 'Cicala', 'Cockchafer', 'Cricket', 'Glow-worm'.
Gedurende de oorlog werden er twee typen rivierkanonneerboten ontwikkeld voor de dienst op de Donau, respectievelijk op de Tigris, het grotere type (640 ton) en het kleinere type (98 ton). Alleen het grotere type werd ingezet op de Dwina. In totaal werden er van deze klasse in 1915-1916 12 schepen gebouwd, die alle genoemd werden naar insecten (een kanonneerboot traditie). Het waren laaggebouwde schepen, met twee pijpen en een lichte mastconstructie; op voor- en achterdek stond een kanon. Zij hadden een waterverplaatsing van 640 ton, een lengte van 69 m, een breedte van 12 m en een diepgang van 1.2 m. De machine leverde 2000 IHP, de snelheid 14 mijl. De bewapening bestond uit twee 6-inch kanonnen, twee 12-ponders, zes machinegeweren. De schepen gingen in 1918 naar Noord-Rusland en keerden alle behouden terug om vervolgens op het China Station te dienen. De vermelding 'Kanonneerboten voor Chinese wateren' was een camouflagenaam, door Lord Fisher aan deze schepen gegeven[14].

Mijnenvegers.

a) 'Dance'-klasse, HMS 'Sword Dance', 'Step-Dance', 'Fandango' en 'Morris Dance'.
In juli 1917 bestond er een grote behoefte aan ondiepwatermijnenvegers. Daarom werd besloten een zestal in aanbouw zijnde rivierslepboten, bestemd voor dienst op de Eufraat en Tigris (Mesopotamië), door de marine te doen overnemen. De diepgang van deze sleepboten was de aantrekkelijke factor, deze was ongeveer 1 m, omdat de twee schroeven in een tunnel waren opgesteld. De naam voor deze mijnenvegers was dan ook 'tunnel-mijnenvegers'. In totaal werden er 14 van deze schepen in dienst gesteld. De laatste vier hiervan in 1919, gebouwd door de Lytham Shipbuilding and Engineering Company, Lancashire, en dit zijn de schepen die naar Noord-Rusland werden gezonden. De schepen hadden 250 ton waterverplaatsing en een lengte van 39 m, een breedte van 7.8 m. De machine leverde 450 PK, de maximale snelheid 10 mijl. Het aantal opvarenden was 25. Het waren zeer slechte zeeschepen, in feite alleen inzetbaar bij kalm weer. In principe waren ze bewapend met een 12 ponder of een 2 ponder pom-pom en enkele dieptebommen. Voorts waren ze uitgerust met een trawlwinch en licht mijnenveegtuig. De naar Noord-Rusland gezonden schepen waren uitgerust voor mijnenvegen zowel als mijnenleggen. De bewapening van de schepen bestond uit een 6-ponder. Als bijzonderheid werden de schepen uitgerust met een warmwaterinstallatie om de radiatoren van watervliegtuigen van water te voorzien. De 'Sword Dance' en de 'Fandango' gingen op 7 september 1919 op de Dwina tijdens het mijnenvegen verloren. De 'Step Dance' en 'Morris Dance' keerden terug. Een viertal van deze mijnenvegers werd weer omgebouwd tot riviersleepboot, de overige werden van de sterkte direct na de oorlog afgevoerd.
De 'Dance'-klasse wordt wel beschouwd als het meest merkwaardige scheepstype op mijnenveeggebied ontworpen tijdens de eerste wereldoorlog[15].

Nabeschouwing.

Het amateuristische karakter, vanaf de planning tot de uitvoering, van de acties op de Dwina is een opvallend verschijnsel. Het geringe inzicht in de waterstanden van de rivier was de hoofdoorzaak van het feit dat het bereiken van Kotlas, 300 mijl stroomopwaarts, mislukte. Maar al zou dit punt bereikt zijn, het niet oprukken van Tsjechische troepen, die ten oosten van de Oeral lagen, naar het westen, met name in de richting van de Archangel, zou het geheel toch als een zinloze onderneming hebben gekenschetst. Fleming vat het stranden van de expeditie 150 mijl voor Kotlas samen met: 'Even allowing for bad luck with the climate, this suggests a margin of error of almost Balaclaven dimensions'[16]. De hele interventie-oorlog wordt gekenmerkt door een halfslachtige houding van de erbij betrokken landen, met uitzondering van Rusland. Het is weer Fleming die met een rake samenvatting komt, waarmee ik wil eindigen. 'As an episode in history, the Intervention suggests nothing so much as a game organized towards the end of a children's party. The small guests embark on it with enthusiasm, the small host is delighted, for a time the fun is fast and furious. But the shadows lengthen, mothers and nannies appear in French windows, one by one the players are summoned in out of the cold, warned that it is time to go home; the pleas of the disconsolate host are ignored, the game peters out. The party is over, the curtains are drawn. Night falls'[17].

Noten

1. Newbolt, H., 1931, History of the Great War. Naval Operations. Vol. 5, Ch 9 : 301-333.
2. Roskill, S., 1968, Naval Policy Between the Wars. Vol. 1, Ch. 3 : 131-180, 597.
3. Singleton-Gates, G.R., 1920, Bolos and Barishynas being an account of the doings of the Sadleir-Jackson Brigade, and Altham Flotilla, on the North Dvina during the Summer, 1919. For private circulation only, Aldershot. Printed by Gate and Polden Ltd., Wellington Works, 194 pp, 15 ills. (Bolos is de naam voor de plaatselijke Russische bevolking, de barishynas zijn de meisjes van de streek).
4. **HMS 'Glory'**, slagschip, gebouwd in de jaren 1899 - 1901 te Birkenhead, 12.950 ton, lengte 117 m, breed 22,2 m, 7,8 m diepgang, 13.500 IHP. Bewapend met vier 12-inch kanonnen, twaalf 6-inch kanonnen, twaalf 12-ponders en acht 3-ponders. Snelheid 18 mijl, 700 man.
HMS 'Vindictive', lichte kruiser met vliegdek, gebouwd in 1918 te Belfast, 9.750 ton, lengte 169,5 m, breed 19,5 m, 5,2 m diepgang. Bewapend met zeven 5-inch kanonnen en twaalf 3-inch kanonnen. Snelheid 30 mijl, 480 man.
HMS 'Iphigenia',lichte kruiser van de Apollo-klasse 1890-1891; diende, vrijwel ontdaan van de bewapening, te Moermansk als depotschip.
HMS 'Cochrane',pantserkruiser, gebouwd in de jaren 1905-1907 bij Govan, 13.550 ton, lengte 144 m, breed 22 m, 8 m diepgang. Bewapend met zes 9.2-inch kanonnen, vier 7.4-inch kanonnen, vier en twintig 3-ponders. Snelheid 23 mijl, 704 man.
HMS 'Attentive',kruiser, gebouwd in de jaren 1904-1906 bij Elswick, 2.670 ton, lengte 112 m, breed 11.5 m, 4 m diepgang. Bewapend met negen 4-inch kanonnen. Snelheid 25 mijl, 268 man.
'Amiral Aube', pantserkruiser, gebouwd in de jaren 1902-1904 te St. Nazaire, 9.637 ton, lengte 136 m, breed 20 m, 7.4 m diepgang. Bewapend met twee 19-cm kanonnen, acht 16-cm kanonnen, zes 10-cm kanonnen. Snelheid 22 mijl, 615 man.
5. Captain Edward Altham C.B.R.N. diende in 1912 onder Sir Percy Scott tijdens de proeven met zijn richtingzoeker, geïnstalleerd in HMS 'Thunderer'. In 1938 publiceerde hij een korte, goede biografie over Jellicoe (London, Blackie). Zijn foto staat afgebeeld in Bolos and Barishynas t.o. p. 88.
6. HMS 'Fox'',lichte kruiser, gebouwd in de jaren 1893-1895 te Portsmouth, 4.360 ton, lengte 96 m, breed 15 m, 5,7 m diepgang. Bewapend met twee 6-inch kanonnen, acht 4.7-inch kanonnen, een 12- ponder. Snelheid 19.5 mijl, 312 man. Het is niet duidelijk of het schip deze bewapening ook bezat als depotschip.
7. Het Altham-flottielje.

'Borodino'	- Hoofdkwartier van Captn. E. Altham C.B.R.N.
HMS 'Humber'	- Lt.Cdr. A. Johnstone RN
HMS 'Glowworm'	-Cdr. S.W.B. Green DSO RN - gesneuveld
HMS 'Cockshafer'	-Lt. Cdr. Q.B. Preston-Thomes RN
HMS 'Cicala'	- Lt. E.T. Grayston RNR
HMS 'Cricket'	- Lt. I.W.G. White RN
HMS 'Hyderabad'	-onderzeebootval, Q-schip, thans vrachtvaarder
HMS 'M 23'	- Lt. Cdr. St.A.O. St. John RN
HMS 'M 25'	- "
HMS 'M 27'	- "
HMS 'M 31'	- "
HMS 'Sword Dance'	- Lt. A.K. McC. Halliley RN
HMS 'Step Dance'	- Chief Gunner D.H. Shepherd RN
HMS 'Fandango'	- Chief Boatswain Th.J. Vosper RN
HMS 'M 26'	- op station te Bakharitsa
HMS 'M 33'	- op station te Archangel
HMS 'Morris Dance'	- op station te Archangel.

8. Voor gegevens betreffende de hiervolgende schepen zie Naval Annual 1919 (ed. Brassey en J. Leyland) London, W. Clowes and Sons, en Vercoe, A. Guy (ca 1935) Britains Fishing Fleets (1890-1935), London, Percival.
9. Zie voor de actie van de 'Severn' en de S.M.S. 'Königsberg' o.a. Corbett, J.S., 1923, History of the Great War. Naval Operations, Vol. 3. London, Longmans, en Chatterton, E. Keble (1930). The 'Königsberg' Adventure, London, Hurst.
10. Voor een goede afbeelding van de 'Humber' te Archangel zie Roskill 2'. fig. a t.o. p. 160.
11. Zie MacKay, R.F, 1973. Fisher of Kilverstone. Oxford Clarendon Press, p. 493-494, 'List of ships ordered since 30th of October 1914 (23-04-1915)'.

12. Zie Newbolt noot 1).
13. Zie Vercoe noot 8), p. 137-143.
14. Zie Corbett, noot 9), p. 197 noot 1.
15. Voor een afbeelding van een Dance-klasse mijnenveger zie Taffrail (Captain Taprell Darling), 1935, Swept Channels, London, Hodder and Stoughton Ltd., foto t.o. p. 305.
16. Flemming, P., 1963, The fate of Admiral Kolchak. London, Rupert Hart-Davis, noot p. 42.
17. Idem, p. 151.

MEDEDELINGEN

Correcties op de tekst van nummer 40/41 van de 'Mededelingen".

blz. 8,	r. 26 v.o.	: onverbeterd ipv onveranderd
	r. 19 v.o.	: juist ipv onjuist
	r. 3 v.o.	: en ipv de
blz. 9,	r, 16 v.b.	: stug ipv stuk
blz. 51,	r. 16 v.o.	: na "onderdelen" invoegen: De koers- en verheidsrekening betreft de berekening van de richting resp de afstand van de
	r. 9 v.b.	: maar ipv daar
blz. 54,	r. 11 v.o.	: na "tijdstip van" invoegen: observatie aan boord en dat op de standaardmeridiaan leidde men
blz. 58,	r. 2 v.b.	: Priok ipv Priol
blz. 60,	grafiek	: 1875 ipv 1876
blz. 62,	r. 22 v.b.	: tien ipv toen
blz. 63,	r. 17 v.b.	: klassikale ipv klassieke
blz. 71,	r. 20 v.o.	: sociale ipv speciale
blz. 75,	noot 4	: het begin van regel 4 moet gelezen worden als: wetenschap, in Mededelingen van de Kon. Vlaamse Academie van Wetenschappen, Letteren etc.
blz. 80,	r. 5 v.o.	: mature ipv nature

Over de auteurs.

S.J. de Groot, geboren 1937. Studeerde biologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, waar hij in 1971 promoveerde op het proefschrift "On the interrelationships between morphology of the alimentary tract, food and feeding behaviour in flatfishes (pisces: pleuronectiformes)". Hij is thans werkzaam bij het Rijksinstituut voor visserij-onderzoek te IJmuiden, en publiceert regelmatig over onderwerpen uit zijn vakgebied.
Daarnaast hebben de geschiedenis van de visserij en de walvisvaart, en de marine-geschiedenis in de periode 1850-1930 zijn belangstelling. Ook in dit tijdschrift heeft hij daarover publicaties verzorgd.

N.D.B. Habermehl, geboren 1946. Bezocht van 1963-1965 de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam. Voer een achttal jaren als stuurman ter koopvaardij. In 1980 behaalde hij de akte MO-B geschiedenis te Zwolle. Momenteel is hij werkzaam bij het voortgezet onderwijs en studeert geschieddenis aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. In Overijsselse Historische Bijdragen (95, 1980) verscheen zijn artikel "Het Heilige-Geestgasthuis te Zwolle in de late middeleeuwen: stichting en ontwikkeling".

M. Schroor, geboren 1955. Studeerde sociale geografie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. In 1979 studeerde hij af op een historisch-geografisch onderwerp "Welvaart bij de vleet: Terschelling en haar ruimteljke relaties met de kust- en haringvisserij der zuidelijke Noordzee 1860-1920". In 1980 ontving hij daarvoor de Lutine-prijs, de culturele prijs van de gemeente Terschelling. In februari van dit jaar verscheen over datzelfde onderwerp een boek van hem, getiteld "Op de loggers". Sinds 1977 is hij redacteur van De Nieuwe Geografenkrant.